

*Fritz Machlup: The Basing-point System - An Economic Analysis of a Controversial Pricing Practice.* Blakiston Company, Philadelphia, 1949. 275 sider. Pris: 5 \$.

Basing-point systemet har i de senere år været genstand for livlig diskussion blandt amerikanske økonomer, og navnlig blussede diskussionen op, da den amerikanske højesteret i 1948 og 1949 ved et par opsigtsvækkende domme erklærede systemet for ulovligt.

Gennem denne diskussion må systemets natur og virkninger siges at være meget grundigt belyst, og Machlups bog indeholder derfor næppe særlig meget nyt for den, der har fulgt diskussionen; men for den, der ikke på forhånd er fortrolig med det ret omfattende og komplicerede problemkompleks omkring basing-point systemet, vil bogen være en udmærket introduktion.

Bogen indledes med en grundig gennemgang af systemets teknik. Systemet eksisterer i flere varianter; men det principielle er, at een eller flere af en branches virksomheder udpeges som »prisbestemmende baser«, hvorefter leveringsprisen på en given plads bestemmes som grundprisen i den prisbestemmende base med tillæg af jernbanefragten fra basen til leveringsstedet. Systemet forudsætter, at virksomhederne kun sælger frit leveret, og så længe det overholdes, er priskonkurrence udelukket — »anybody who can count and add will be able to quote the »correct« price for any destination«.

Efter den fremstilling, Machlup giver, er basing-point systemet simpelthen identisk med et priskartel, og dette er da også den almindelige opfattelse. Nogle økonomer hævder imidlertid, at basing point pricing i visse tilfælde kan tænkes at opstå så at sige automatisk i et oligopolistisk marked — et argument, der også har været fremført over for domstolene af systemets tilhængere og også i lang tid har været accepteret af domstolene. Dette synspunkt afvises imidlertid af forfatteren som hjernesvind: »Almost anything can happen in this brave world. Economists have much imagination and succeeded

in developing theories of a noncollusive development of the basing-point practice under oligopolistic conditions . . .«. Også andre steder i bogen træffer man denne mangel på respekt for andre forfatteres synspunkter, hvad der i nogen grad svækker bogens værdi. Retfærdigvis må det dog siges, at mange af de argumenter, der har været fremført til fordel for basing-point systemet, virker ret ejendommelige. For eksempel har det været hævdet, at de ensartede leveringspriser, som systemet indebærer, netop er udtryk for den højeste grad af fri konkurrence.

Når det på trods af antitrustlovene har været muligt at opretholde dette pris-system, beror det efter forfatterens mening på, at der, når det engang er begyndt at virke, ikke kræves nye overenskomster for at holde det i kraft. Det er tilstrækkeligt at basevirksomhederne publicerer deres priser og eventuelt tillige jernbanetarifferne til forskellige leveringssteder. Herved blev det muligt i mange år at holde systemet hemmeligt, skønt det var overordentlig udbredt. Da det endelig omkring 1920 kom for dagen, blev dets rette natur fordrejet af industrien og misforstået af myndighederne, domstolene og kongressen. Disse spørgsmål drøftes i kapitel 2 og 3, som giver mange interessante oplysninger om administrationen af antitrust-lovene.

Efter den mere beskrivende del i kapitel 1—3 tager forfatteren fat på den nærmere analyse af systemets karakter og virkninger. Han lægger især vægt på, at systemet virker stærkt diskriminerende. De nettopriser, en virksomhed opnår ved salg til forskellige leveringssteder, afhænger ganske af stedets afstand fra den prisbestemmende base. Ligger leveringsstedet nærmere ved virksomheden end ved den prisbestemmende base, opnår den en forholdsvis høj nettopris (man siger, at leverandøren indtjener en imaginær fragt); omvendt, hvis virksomheden ligger længere fra et bestemt leveringssted end basevirksomheden; i så tilfælde må den »absorbere« fragt for at opnå leverance. Denne lokale prisdiskriminering forrykker kon-

*Fritz Machlup: The Basing-point System - An Economic Analysis of a Controversial Pricing Practice.* Blakiston Company, Philadelphia, 1949. 275 sider. Pris: 5 \$.

Basing-point systemet har i de senere år været genstand for livlig diskussion blandt amerikanske økonomer, og navnlig blussede diskussionen op, da den amerikanske højesteret i 1948 og 1949 ved et par opsigtsvækkende domme erklærede systemet for ulovligt.

Gennem denne diskussion må systemets natur og virkninger siges at være meget grundigt belyst, og Machlups bog indeholder derfor næppe særlig meget nyt for den, der har fulgt diskussionen; men for den, der ikke på forhånd er fortrolig med det ret omfattende og komplicerede problemkompleks omkring basing-point systemet, vil bogen være en udmærket introduktion.

Bogen indledes med en grundig gennemgang af systemets teknik. Systemet eksisterer i flere varianter; men det principielle er, at een eller flere af en branches virksomheder udpeges som »prisbestemmende baser«, hvorefter leveringsprisen på en given plads bestemmes som grundprisen i den prisbestemmende base med tillæg af jernbanefragten fra basen til leveringsstedet. Systemet forudsætter, at virksomhederne kun sælger frit leveret, og så længe det overholdes, er priskonkurrence udelukket — »anybody who can count and add will be able to quote the »correct« price for any destination«.

Efter den fremstilling, Machlup giver, er basing-point systemet simpelthen identisk med et priskartel, og dette er da også den almindelige opfattelse. Nogle økonomer hævder imidlertid, at basing point pricing i visse tilfælde kan tænkes at opstå så at sige automatisk i et oligopolistisk marked — et argument, der også har været fremført over for domstolene af systemets tilhængere og også i lang tid har været accepteret af domstolene. Dette synspunkt afvises imidlertid af forfatteren som hjernesvind: »Almost anything can happen in this brave world. Economists have much imagination and succeeded

in developing theories of a noncollusive development of the basing-point practice under oligopolistic conditions ...«. Også andre steder i bogen træffer man denne mangel på respekt for andre forfatteres synspunkter, hvad der i nogen grad svækker bogens værdi. Retfærdigvis må det dog siges, at mange af de argumenter, der har været fremført til fordel for basing-point systemet, virker ret ejendommelige. For eksempel har det været hævdet, at de ensartede leveringspriser, som systemet indebærer, netop er udtryk for den højeste grad af fri konkurrence.

Når det på trods af antitrustlovene har været muligt at opretholde dette pris-system, beror det efter forfatterens mening på, at der, når det engang er begyndt at virke, ikke kræves nye overenskomster for at holde det i kraft. Det er tilstrækkeligt at basevirksomhederne publicerer deres priser og eventuelt tillige jernbanetarifferne til forskellige leveringssteder. Herved blev det muligt i mange år at holde systemet hemmeligt, skønt det var overordentlig udbredt. Da det endelig omkring 1920 kom for dagen, blev dets rette natur fordrejet af industrien og misforstået af myndighederne, domstolene og kongressen. Disse spørgsmål drøftes i kapitel 2 og 3, som giver mange interessante oplysninger om administrationen af antitrust-lovene.

Efter den mere beskrivende del i kapitel 1—3 tager forfatteren fat på den nærmere analyse af systemets karakter og virkninger. Han lægger især vægt på, at systemet virker stærkt diskriminerende. De nettopriser, en virksomhed opnår ved salg til forskellige leveringssteder, afhænger ganske af stedets afstand fra den prisbestemmende base. Ligger leveringsstedet nærmere ved virksomheden end ved den prisbestemmende base, opnår den en forholdsvis høj nettopris (man siger, at leverandøren indtjener en imaginær fragt); omvendt, hvis virksomheden ligger længere fra et bestemt leveringssted end basevirksomheden; i så tilfælde må den »absorbere« fragt for at opnå leverance. Denne lokale prisdiskriminering forrykker kon-

kurrenceforholdene mellem køberne og skaber risiko for en kostbar fejllokalisering såvel af virksomhederne i selve basing-point industrierne som i de videreforarbejdende industrier.

Endvidere fremhæver forfatteren, at de store foretagender gennem den lokale prisdiskriminering kan kontrollere deres svagere konkurrenter, hvorfor systemet i sig selv tjener til at forstærke koncentrationstendenserne (en anden ting er, at systemet lettere lader sig praktisere i industrier, der domineres af nogle få store virksomheder). Dette hænger sammen med, at fragtabSORBERING er et af de vigtigste konkurrencemidler under basing point pricing. Priskonkurrence er jo udelukket og kvalitetskonkurrence ligeledes, da der er tale om standardvarer; men fragtabSORBERING er for de små virksomheder en meget bekostelig konkurrenceform, hvorimod de store virksomheder med relativt små omkostninger kan sætte ind med systematisk »freight absorption«, hvis de møder generende konkurrence.

Systemets diskriminerende karakter er efter forfatterens mening dets væsentligste ulempe. En anden konsekvens af systemet er, at der opstår unødvendige transportomkostninger, dels gennem krydsfragter, dels ved benyttelse af dyrere transportmidler, idet forbrugerne ikke har noget prismotiv til at benytte den billigste forsendelsesmåde. Hertil kommer de sædvanlige kartelvirksomheder: prisstivhed, beskyttelse af ineffektive virksomheder, tendens til overkapacitet etc.

Pladsen tillader ikke en drøftelse af enkelthederne i Machlups argumentation. Her skal kun nævnes, at han som løsning på problemerne foreslår, at virksomhederne får pålæg om at beregne deres salgspriser FOB eller AB fabrik. Dette vil vanskeliggøre diskrimination, reducere transportomkostningerne og styrke de mindre foretagenders konkurrenceevne. Dels som følge heraf, dels som følge af den geografiske omfordeling af salget, der kan påregnes at finde sted, venter forfatteren, at der vil opstå aktiv priskonkurrence. Så let er det dog sikkert ikke at gennem-

tvinge priskonkurrence i disse oligopolprægede industrigræne. Selv om det muligvis er rigtigt, at basing-point systemet giver de store foretagender særlige muligheder for at kontrollere deres konkurrenter — forfatterens argumentation forekommer på dette punkt ikke helt overbevisende — vil de utvivlsomt finde andre udveje til at undgå generende konkurrence. Erfaringen viser jo også, at virksomhederne i et oligopolistisk marked viger tilbage for priskonkurrence, fordi alle ved, at en prisnedsættelse øjeblikkelig vil blive fulgt op af konkurrenterne. En meget tydelig bekræftelse herpå finder man i følgende udtalelse af en af cementindustriens ledere, som Machlup citerer (p. 40): »The truth is, of course, that ours is an industry above all others that cannot stand free competition, that must systematically restrain competition or be ruined«. — Resultatet må derfor blive, at vel fjerner man ved at følge den af Machlup foreslåede fremgangsmåde en række særlig urimelige virkninger af konkurrencebegrænsningen, men tilbage bliver det almindelige oligopolproblem. Man savner i bogen en vurdering af den oligopolistiske markedsform, og en undersøgelse af, hvilke muligheder antitrustmyndighederne har for indgreb i komplicerede oligopoltilfælde.

De indvendinger, der kan rettes mod Machlups bog, bør dog ikke tillægges for stor vægt ved bedømmelsen af dens værdi. Helhedsindtrykket er, at vi her har en pålidelig og grundig og tillige særdeles velskrevet redegørelse for basing-point systemet. Og selv om dette vel til en vis grad er et specielt amerikansk fænomen, har bogen krav også på danske læseseres interesse, idet de problemer, den behandler, afgiver et skoleeksempel på vanskelighederne ved gennemførelse af en antitrustlovgivning efter amerikansk mønster.

Arne Mikkelsen.